

Александър Арнаудов /Исторически музей, Пазарджик/

КАМЕНИЦА - КАМЕНЕЦ

В българската топонимия името Каменица е широко известно. С него са означени редица селища, но по-често то се носи от местности и реки.

Каменец като селищно и местно име също е познато в различни краища на България, но е по-рядко в сравнение с името Каменица.

По-подробно разпространението на географските имена Каменица и Каменец у нас и на Балканския полуостров разглежда Момчил Чалъков¹.

Тук ще се спра на редкия и интересен случай, когато едно селище е носело едновременно и двете имена - Каменица и Каменец. Става дума за бившето с. Каменица в Западните Родопи, дн. квартал на Велинград.

В български писмени извори от XIX в. преди Освобождението селото е отбелязано като Каменица².

Доколкото ми е известно, за първи път в домашен извор името на селото, и то в съкратен вид, се среща върху потира на църквата "Св. Троица" в квартал Каменица. Там е написано: "СЕЛО, "КАМИЦА: 1840"".

Иконом Константин в своя Наръчник за Пловдивска епархия, издаден във Виена през 1819 г., споменава селото с име Kamnitza³. Възможно е буквата И във втората сричка вместо Е да се дължи на печатна грешка или пък името да е погрешно записано от автора.

Френският геолог Викенел⁴ и немският лесовъд Вилхелм Фрайхер фон Берг⁵, първият през 1847 г., а вторият през 1874 г., наред с други селища в Западните Родопи споменават и Каменица.

В Karte des Sandjak Filibe /PHILIPPOROLIS/, издадена през 1876 г., с. Каменица е означено като Kamenidja.

В подробная карта Русско-турецкой войны в Европейской Турции, Издание К. Висковскаго /1877 г./, и в Триверстовата руска карта от 1878 г. /Карта части Балканского полуострова, обнимающей весь театр войны 1877-1878 г./ селището е отбелязано като Каменца в първата карта и Каменица във втората.

След Освобождението в официални документи, в пресата и т.н. продължава да се употребява името Каменица, но наред с

него е отбелязано вече и името Каменец. Така във вестник "Земелец" от 20.II.1884 г. /издаван в Стара Загора/ селището е наречено Каменец. Г.Т. Данаилов в своята студия "Ленът, конопът и тяхната индустрия в България" / ПСп, кн I XV, С., 1904, ¹⁰ с. 3,5/ също споменава с. Каменец.

За запазването на името Каменец до 30-те години на нашия век свидетелствува Ив. Батаклиев.⁶ Това се потвърждава и днес от някои възрастни жители на кв. Каменица във Велинград.

В своя разказ за наследственото помохамеданчване на българското население в областта Цепена /Цепина, по-късно Чепино/ през втората половина на XVII в., поп Методий Драгинов споменава местното име Камъниецъ: "И събраха се бежанците та съградиха кащи ва Камъниецъ..."⁷

Това сведение на поп Методий Драгинов се потвърждава по-късно от изследванията на известния наш родоповед Хр. Попконстантинов, който през 1892 г. пише: "След като се позволило на избягналите по горите българи да се завърнат, едни си направили къщи в Ракитово, други основали село Батоево, някъде къде Батак, а трети направили ново село на местността К а м е н е ц, едно скрито и отстранено от пътя гористо място, близо до развалините на друго едно село, името на което не се помни"⁸.

Каква е връзката между Каменица и Каменец /селищни имена/ и Камъниецъ /местно име/? До голяма степен отговор на този въпрос дава Ив. Батаклиев: "Помохамеданчването причинило значителни промени в селищата на Чепино. Те се състоят в построяването на нови селища от непожелалите да се помохамеданчат... Каменица се построява западно от мястото на старото село, в местността "Каменец", при едрите камъни тук на наносния къжел на р. Еленка. От "Каменец" произлиза "Каменица". Но местното население, особено раkitовци, често пъти и сега наричат Каменица "Каменец", а камънчани - Ракитово - "Ракитовец". Местността на старото село при Каменица, чието име не се помни, се нарича "Ортищата", която дума е турска и значи развалини от старо селище"⁹.

Въпросната местност се намира източно около 1 км от кв. Каменица надясно и под пътя за с. Драгиново. При обработване на местността там са откривани следи от селище.¹⁰ Името на това селище несъмнено е било Каменица. Основание за такова за-

ключение ни дава фактът, че това селищно име заедно с имената на съседните села Дъжене, Баня /по-късно Чепинска баня, Чепино/, Костандово, Ракитово, Дорково и Корово /дн. Драгиново/ се споменава в османски документи от XIX, XVII и XVI в. съответно като Камъниче през XIX в.¹¹, Камениче през XVII в.¹², Камениче през XVI в.¹³ В друг османски документ от XVI в. селото е отбелязано като Каменич¹⁴.

Поради фонетичните особености на османския език и отсъствието на звука ц в него българското селищно име Каменица не е написано съвсем точно, като звукът ц е заменен със звука ч. Но името Каменич в последния документ дава сериозни основания да допуснем, че възникналото в съседство с местността Каменец селище най-напред е взело името на местността. У нас са известни много случаи, когато селища носят името на близък географски обект. По-късно, за да се различават местността Каменец и селото Каменец, последното е получило наставката -ица и е станало Каменица. Но докато Каменец като име на местност постепенно се забравя, Каменец като име на селище продължава да се употребява заедно с името Каменица; след време и то заглъхва.

В местната топонимия Каменец се среща като име на каменната местност в землището на с. Грашево, недалеч от Велинград.

Вероятно в миналото селищното име Каменец е било разпространено извън Чепинската котловина, но постепенно е било забравено. За разлика от него името Ракитовец е все още живо и с това име днес възрастни жители на Велинград и Костандово наричат днешния град Ракитово.

БЕЛЕЖКИ

¹Чалъков, М. За миналото на с. Гьоврен, Девиноско - Векове, год. XVII, кн. 1, С., 1988, с. 57-58.

²Държавен архив - Пазарджик, Ф. 525-К, арх. ед. №48, Дело №2; Списъци на свещеници и селища в Пазарджикската кааза от 1858 г.; Свещенное и божественное Евангелие новото завета, издадено от Алéксандър Екзарх, Цариград 1858; Списък на църкви в Пловдивска епархия "помощници" за издаването на евангелието,

- първа страница, втора колонка, последен ред; Стефан Захариев, Географико-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката кааза, Виена 1870, с. 28; Кондика на Рилския манастир, лист 127, с. 211.
- ³ Γ ΧΙΡΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ, "η περιγραφή αὐτῆς συντάσσεται ὑπὸ τοῦ ἀ' ἱεραποστολικῆς οἰκουμένης κυρίου κωνσταντίνου ἱεραρχοφίλικουπολίτου, ἐν Βιέννῃ, 1819, стр. 42.
- ⁴ Дерибеев, Б. Огъст Викенел в Родопите. - В: Родопски сборник, т. V, С., 1983, с. 84.
- ⁵ Будев, А. Родопите преди 100 години, Вилхелм фон Берг, От Родопите в Европейска Турция.-Родопи, кн. 7, 1979, с. 24.
- ⁶ Батаклиев, Ив. Чепино /Специално-географски проучвания/. - Год. на Соф. университет, Историко-филологически факултет, С., 1930, кн. XXVI, 1, с. 69.
- ⁷ Захариев, Ст. Цит. съч. с. 68.
- ⁸ Попконстантинов, Хр. Спомени, пътеписи и писма. Пловдив, 1970, с. 442.
- ⁹ Батаклиев, Ив. Цит. съч. с. 69.
- ¹⁰ По сведения на Илия Пашов /90-годишен/ и свещ. Димитър Белев /76-годишен/, и двамата от кв. Каменица. В друг край на същата местност в района на асфалтова база през 1959 г. при извличане на пясък на левия бряг на Чепинска река под възвишението Стража са открити настилки от XI - XIV в. /Вж. Йорданка Чангова и Анета Шопова. Археологически проучвания във Велинградски район. - В: Родопски сборник, т. II, С., 1969, с. 205-206/.
- ¹¹ Кендерова, Ст. Османски регистър за десетъка от овците в Пазарджишко през средата на XIX век. - Родопи, кн. 1, 1977, с. 18. Вж. още НБ "Кирил и Методий", София, Ф. 95, арх. ед. 123.
- ¹² Турски извори за българската история, т. VII, С., 1986, с. 365.
- ¹³ Турски извори за българската история, т. III, С., 1972, с. 88.
- ¹⁴ Мутафчиева, В. Към въпроса за статута на българското население в Чепинско под османска власт. - Родопски сборник, т. I, С., 1965, с. 119.